

بنیاد فرهنگی کهزاد

یوپائی ری سینا
یا
کوه بلندتر از پرواز عقاب

احمد علی کهزاد

یوپائی ری سینا یا کوه بلندتر از پرواز عقاب

احمد علی کهزاد

بنیاد فرهنگی کهزاد

همیشه گفتیم و نوشتیم که خاک کشور ما یعنی سرزمین زیبا و مستعد آریانا سابقه دارد بس قدیمی و زمانی که هنوز بسیاری از حصص جهان مجهول و در تاریکی های فراموشی ناپدید بود، اسمای با عظمت و آثار جلال آن در صفحات دفتر معرفت بشر ثبت بود. مأخذ ادبی و مذهبی که در این خاک مساعد از چندین هزار سال باینطرف پشت هم بمیان آمده رفته، هر کدام به موقعش از رودخانه های خروشان، آب های جاری، کوه های بلند، دره های دشوار گذار و ممیزات طبیعی آن صحبت کرده و به پیرایه های بسیار قشنگ و ادبی آنرا رسم کرده اند.

ادبیات قدیم آریائی، سرود ویدی، جزوه هائی که مجموع آن اوستا را تشکیل میدهد، مهاجراته و دیگر کتب و نسخ مربوطه آنها هر کدام به نحوی از رودخانه ها، کوه ها، قبایل و شهرهای کشور ما اسم برده اند طوریکه اگر در خلال متن منابع مذکور دقت شود، معلومات زیاد جغرافیائی از هر کدام آنها بدست می آید و روشنی زیادی در اعلام تاریخی و جغرافیائی مملکت ما می اندازد.

این کار در زمانه های بسیار قدیم، زمانیکه آریائی های کتله باختری هنوز در مهد تهذیب خویش در باختر زندگانی میکردند بدست طبقه ممتاز و برجسته، بدست شعرا، علما، حکما یعنی ریشی های دانا و فرزانه شروع شده و در عصر ویدی و اوستائی و غیره تعقیب شده رفته است و دقت در معلومات جغرافیائی ویدا و اوستا بطور قطع ثابت میسازد که خاک آریانا در ین دوره ها چه رول بزرگی بازی کرده و در راه ظهور آثار مذکور که نماینده تهذیب و ثقافت های باستانی ما میباشد، چقدر مدخلیت داشت.

اینجا در ین زمینه بصورت عمومی از ین بیشتر چیزی نمیگویم زیرا عنوان مقاله ایجاب میکند که فوراً داخل موضوع شده و از آن بحث کنم.

اوستا کتاب سه هزار ساله آریائی های باختری از نقطه نظر جغرافیه نسبت به خاک کهن و باستانی آریانا معلومات زیاد و مفصلی دارد که در اطراف آن مقالاتی نشر خواهیم کرد. عجالتاً همین قدر متذکر میشویم که در فقره یازدهم یثناى دهم یا «هوم یشت دوم» یک سلسله کوه های کشور ما که در قلل و دامنه های زیبای آن گیاه معروف «سوما» یع «هوم» می روئید ذکر شده از آنجمله یکی کوه «یوپائی ری سنا» است که از آن اینجا بحث میکنیم.

«یوپائی ری سنا» اسمی است خیلی زیبا و ادبی و مرکب از چند کلمه است: «یوپا» یعنی (بلند)، «ری» به معنی (بطرف) و «سنا» به معنی (عقاب) که معنی تحت الفظی مجموعی آن «بالای پرواز عقاب» یا «بلندتر از حد پرواز عقاب» میشود. و این کوه عبارت از سلسله کوه بلند و شامخ «هندوکش» است که از شرق تا غرب در وسط کشور ما مانند دیوار بلند سنگی افتاده است. این کوه در «بنداهش»، «اپارسین Aparsin» یادش شده و خلاصه همان نام اوستائی است زیرا مرکب از دو کلمه «اپار» یعنی (بالا و ماورا) و «سین» یعنی (عقاب) میباشد. یونانی ها عموماً این کوه را «پاروپامیزوس» خوانده و به همین جهت ولایت مرکزی افغانستان که یک حصه زیاد آنرا ولایت کابل فعلی در بر میگیرد بنام «پاروپامیزادی» یاد شده است.

در اوستا اسم این کوه بلند به کلمه «شکته Shkate» متصل است که در بنداهش «شگفت» شده و یکی از معانی که دامستتر برای آن میدهد همین «شگفت Shkaft» است که در زبان دری آریانا موجود است و به این ترتیب آنرا (کوه شگفت و پر از غرایب) هم ترجمه میکند که با معنی خود اسسسم آن میتوان آنرا «کوه بلندتر از حد پرواز عقاب و پر شگفت و غرایب» خواند.

قراریکه از «بنداهش» و «زادسپرام» بر می آید کوه «اپارسین» از «سیستان تا سینستان (چین)» انبساط داشت. علاوه برین در فصل 20 فقره 16 و 17 چنین ذکر شده که رودخانه «هرو Haro» (هری رود) و «هتومند Hetumand» (هیرمند) از کوه اپارسین سرازیر میشد. تنها از روی نام زیبایی که اوستا به این کوه با شکوه داده معلوم میشود که سلسله هندوکش را چقدر بخوبی میشناخت و «بالا تر از پرواز عقاب»، اصطلاحی است که به پیرایه خیلی قشنگ و ادبی ارتفاع بلندترین کوه آریانا را ترسیم میکند. /مجله آریانا، شماره ??? ، اول ??? ، کابل//نشر مجدد اپریل 2012، بنیاد فرهنگی کهزاد/